

AFİFE ANJELİK (1870)

EKREM, RECAİZADE MAHMUT (1847-1914)

Genel bakış

Fransız edebiyatını yakından izleyen ve tiyatroyla ilgilenen Rezaizade Mahmut Ekrem, 1870'te konusu Fransa'da geçen ve kahramanları Fransız olan Afife Anjelik adlı oyununu yayımladı. Rezaizade Mahmut Ekrem'in şiir dışında ilk ürettiği eser olan Afife Anjelik, henüz hiçbir Türk romanının yayımlanmadığı, Türk tiyatro eserlerinin sayısının da bir elin parmaklarını geçmediği bir dönemde yazılmıştır.

Kişiler

Anjelik: Kendisini arzulayan Jozef'in tüm ısrarlarına rağmen kocası Kont Mişel'e ihanet etmeyen Anjelik, hiçbir koşulda ona boyun eğmez, namusunu korumak için zindana atılmayı, zor koşullarda yaşamayı, hatta ölmeyi bile göze alır.

Jozef: Anjelik'e karşı hissettiği tutku nedeniyle, savaşta olan efendisi Kont Mişel'e ihanet eden Jozef, kötülüğü ile öne çıkar. Amacına ulaşmak için her şeyi göze alan bu karakter, Anjelik'e sahip olmak için her yolu dener. Filip'in idamına sebep olmuştur, fakat attığı iftiralar, ettiği kötülükler sonuçsuz kalır. Sonuçta gerçekler gün yüzüne çıkar, iyiler kazanır.

Kont Mişel: Anjelik'in kocasıdır. Uzun süre boyunca savaşta, fakat nerede, hangi savaşta olduğu hakkında bir bilgi yoktur. Esasında iyi bir karakterdir, yalnız alelacele Jozef'in iftiralarına inanarak, Anjelik'in idam kararını vermesi en büyük hatasıdır.

Filip: Anjelik'e yardım etmeye çalışan sadık hizmetkarıdır. Anjelik'i Jozef'in iftiralarından korumaya çalışırken, iftiraya uğrar ve idam edilerek hayatını kaybeder.

Anna: Anjelik'in zindanda doğan kızıdır. Anna Anjelik için intihar ihtimalini ortadan kaldırır. Annesiyle dağlara kaçarak orada konuşmayı öğrenen karakter, annesine hayatla, mutlulukla, iyilik ve kötülük ile ilgili sorular sorar. Mişel'in ava çıkararak kaldıkları dağa tesadüfen gelmeyle babasına kavuşur.

Eliza: Anjelik'in beslemesi, Anjelik'in hapisanede tüm gerçekleri yazdığı mektubu Mişel'e ulaştırır.

Konu

Anjelik adı gibi iffetine düşkün bir kadın olup Kont Mişel'le evlidir. Jozef, Kont Mişel'in savaşta olmasından faydalanarak genç ve güzel bir kadın olan Anjelik'le birlikte olmaya çalışır. Bu teklifi hiddetle geri çeviren Anejlik, Jozef'in isteğini yerine getirmede için iftiraya uğrar. Jozef'in türlü oyunları ve kara çalmasıyla zindana atılarak, idama mahkûm edilir. Anejlik, hapisteyken kızı Anna'yı dünyaya getirir. Suçsuzluğunu anlattığı bir veda mektubunu kocası savaştan dönünce bizzat kendisine vermesi için, hizmetçisi Eliza'ya teslim eder. Anjelik idam edileceği sırada cellatlara yalvarması, cellatların da dönen dolapları anlayıp kadının suçsuzluğuna inanmaları sayesinde Anjelik'i serbest bırakırlar. Çocuğu Anna'yla birlikte ormana saklanan Anjelik keder dolu günler geçirmektedir. Savaştan dönen Kont Mişel Anjelik'in kendisine yazmış olduğu mektubu okuduğunda pişman olur, fakat artık iş isten geçmiştir. Josef tutuklanır, yaptıklarının cezasını çekmek için mahkemeye çıkartılacaktır. Üzüntüsünü unutmak için ava çıkan Kont Mişel ormanda Anjelik'le karşılaşır. Bu süre içerisinde kızları Anna da büyümüştür. Böylelikle Kont Mişel hiç ummadığı bir anda sevdiklerine kavuşur. Melodramların alışılacağı sonu vuku bulur. Kötüler cezasını bulurken iyiler de hak ettikleri mutluluğu yakalamıştır.

Olaylar

Jozef'in Ahlaksız Teklifi Kont Mişel, Anjelik'le yaptığı evliliğin üzerinden iki ay bile geçmeden sefere çıkmıştır. Geride kalan Anjelik bir aydır eşinden mektup alamadığı için elem içindedir. Mişel'in hane müdürü Jozef, Anjelik'in bu üzüntüsünü küçümser. Kocasının başka kadınlarla zevk ve eğlence peşinde olduğuna emin olduğunu söyleyerek fırsattan istifade onun da kendisiyle bu münasebete girmesini tavsiye eder. Bu sözler üzerine sinirlenen Anjelik, Jozef'i kovmak ister ancak Jozef direnir. Uzun zamandır göz koyduğu bu kadına kavuşabilmek için gerekirse şiddete bile başvurmaya kararlıdır. Ona göre güzellikle ya da zorla bu iş olacaktır.

Josef'in Tehdidi Bu teklifi sert bir şekilde reddeden Anjelik, durumu yardımcısı Filip'e anlatır. Ama kurnazca davranan Josef tam bu sırada yanında iki jandarma ile birlikte odaya girer ve Filip ile

Anjelik'in bir ilişki yaşadığını iddia eder.

Zindana atılan Anjelik, sekiz ay boyunca Jozef'in ardı arkası kesilmeyen tekliflerine karşı koyar. Jozef'in hiçbir tehdidi Anjelik'i kararından vazgeçirmez. Bu şekilde yaşamaktansa ölmeyi bile düşünen Anjelik, zindana atıldıktan sonra doğan kızı Anna için hayatta kalmaya çalışır. Bir türlü amacına ulaşamayan Jozef, sonunda Anjelik'i ölümlü tehdit eder. Yalanlarla efendisi Mişel'i de kandırıp karısının onu aldattığını, hatta Filip'ten bir çocuğu olduğunu bildirir. Bu haberi alan Kont Mişel, sorgusuz sualsiz karısının ve çocuğun öldürülmesini emreder, oysa karısı kendisini aldatmadığı gibi, doğan çocuk da kendi çocuğudur.

Cellatların Yardımı Filip'in öldürüldüğünü, kendisinin de öldürüleceğini öğrenen Anjelik, beslemesi Eliza vasıtasıyla kocasına gerçekleri açıkladığı bir mektup yazar ve kaderine razı olur. Fakat Filip'in öldürülme şeklinden de şüphelenen cellatlar, bu işin altında bir şey olduğunu çoktandır fark etmiş, mahkeme bile yapılmadan tıpkı Filip gibi bu kadının da böyle apar topar öldürülecek olmasının altında başka bir şey olduğunu anlamışlardır. İçine düştükleri şüphe nedeniyle anne-kızın dağa giderek ortaldan kaybolmasının en uygun yöntem olacağına karar verirler. Eğer yakalanırlarsa Jozef'i bir kılıç darbesiyle öldüreceklerdir; kadın kurtulursa belki de ileride bu pis meslekten kurtulmaları için onlara yardım edebilecektir.

Mişel'in gerçekleri öğrenmesi Aradan zaman geçer, gittiği seferden muzaffer bir vaziyette dönen Mişel ev halkı tarafından tek tek tebrik edilir. Eliza da bu esnada Anjelik'in veda mektubunu Konta takdim eder. Kont mektubu okuduğunda büyük bir dehşete düşer. Arkadaşı Labbe Fransuva, Konta daha olayın ilk aksedilişinde iftira olabileceğini söylemiş ancak Kont aceleci davranarak hemen sonuca atlamıştır. Bu sefer de aynı acelecilikle Jozef'i öldürtmek istemektedir. Bu konuda yapılması en uygun olan şeyler Jozef'in tevkif edilmesi ve Eliza'nın tanıklığına başvurulmasıdır. Kontun huzuruna çağrılan besleme, mektubun doğruluğunu tasvip eder. Duydukları karşısında yıkılan Kont, kendisini öldürmek istese de Fransuva buna izin vermez. Yapacağı bu eylem işlediği günahın çaresi olmayacaktır.

Mişel ve Anjelik'in karşılaşması Mişel bundan sonra yapması gereken kendini hayır işlerine adamak, halkını gözetip korumaktır. Mişel'in aldığı bu kararlar içindeki yangını söndürmeye yetmez; o anki acıdan kurtulmak umuduyla yanında Fransuva, birkaç yaver ve hizmetkarlarla av bahanesiyle kırlara çıkmaya karar verir. O sırada bir mağarada Anna hayatı sorgulamakta, annesine babasının nerede olduğunu sormaktadır. Hıçkırıklara boğulan Anjelik kızının sorularına kendince cevaplar verirken Mişel de kendisiyle hesaplaşarak mağaraya doğru yürümektedir. Mırıldaları işiten Anna, Anjelik'i uyarır. Yaklaşan ses karşısında dikkat kesilen Anjelik, Mişel'i görünce çılgına döner. Mişel'in av düdüğünü çalmasıyla da herkes bu sevince ortak olur.

Tema

Sadakat Anjelik, karşılaştığı tüm zorluklara rağmen bir şekilde kocasına karşı sadakatini ve iffetini korumayı başarmıştır. İftiraya uğrayarak, idam edilmekle tehdit edilse de kocasına karşı olan sadakatinden asla ödün vermemiştir. Sonuçta iyiler kazanıp kötülerde hakettiği cezayı bulmuştur.

Karakter İncelemesi

Afife Anjelik (iffetli)

Karakter Anjelik, namuslu, kocasına sadık ve asla boyun eğmeyen bir karakterdir. Tehditlere boyun eğmeyerek idama bile razı olmuştur. Doğru bildiğinden asla şaşmayan ve evladına, kocasına bağlı bir kadındır. Kocasını aldatmakla suçlanan masum bir kadın, namusunu korumaya çalışması ve sonunda suçsuz olduğu anlaşılmıştır.

Aktive Anjelik, Jozef'in tekliflerini reddederek bu durumu yardımcısı Filip'e anlatır. Bu durumu fırsat bilen Jozef, aralarında bir ilişki olduğu iftirasını atarak Anjelik'i zindana kapatır. Cellatların Anjelik'i serbest bırakmasıyla kızıyla dağlarda yaşamaya devam etmiştir. Kocasını Mişel'in ava çıktığı sırada tesadüfen buldukları dağa gelmesiyle tüm sıkıntılarından kurtulur.

Kişiler Anjelik, hane müdürü Jozef'in söylediklerinden sonra rahatsızlık duyarak Filip'e anlatır ve bu iftiraya uğramalarına neden olur. Zindana atıldıktan sonra beslemesi Eliza yanına gelir ve bir mektup yazarak eliza'ya vererek kocasını Mişel'e vermesini ister. Kızı Anna ile dağlara giderek orada Mişel ile karşılaşana kadar yaşarlar.

Örnek Olaylar

Dertli Anjelik, kocasını Mişel'in evliktan kısa bir süre sonra savaşa gitmesinden dolayı oldukça dertlidir. Kendisinden bir mektup dahi alamadığını, onu çok merak ettiğini dile getirir. ANJELİK- Ah. Bu dünyada

niçin insanın dünkü hali bugüne, bugünkü yarına uymaz? İşte benim de bundan bir ay evvelki halim kıskanılacak derece parlakken bugün kendimi derin bir üzüntü içinde buluyorum... Mişel'in sohbetinin lezzetine gönlümce doyamadan ayrılık acısına düştüm. Kendisini ne kadar severmişim. Ben onu sevdiğim kadar acaba o da beni sever mi? Hiç umamıyorum, sevseydi beni bırakıp gider miydi? Gideli bir aydan fazla oldu, hâlâ bir mektubunu alamadım. Ah vefasız! Ne faydası var, vefasız da olsa yine kendisini bir türlü unutamıyorum... Ah Mişel ah, gözümü yumdukça senin şurada yiğit endamını ve yürüyüşünü görüyorum ve kulağımı sana verdikçe tatlı tatlı sözlerini işitiyorum hain! Acaba beni aklına getirir misin? Getirirsin, getirirsin. Of bak şu benim halime, gereksiz düşüncelerle kendimi aldatmaya çabalıyorum. Ah ihtimal ki Mişel, o zalim Mişel sade bir şöhret kazanmak için şu saatte dalmış olduğu savaşta bu dünyaya gözlerini yumacak ve ben derin arzu ve hasretle her saat bin kere ölüp dirileceğimden, dünyada ne olursa bana olacaktır...

Boyun Eğmeyen Jozef, Anjelik'i zindana attırarak onu ikna edebileceğini düşünür Fakat Anjelik asla Jozaf'in tehditlerine boyun eğmemiştir. JOZEF- Daha hâlâ oturuyor musun? (Anjelik ayakta yüzünü öte tarafa dönmüş olduğu halde durur). Ey, inşallah çektiğin sıkıntılardan ibret almışsındır? Niçin ses çıkarmıyorsun? ANJELİK- Uğrattığın felaketler senin gibi bir haini reddedecek kadar bana ibret oldu. Hapis ve baskıya alıştım. Ölmeye ise can atıyorum. JOZEF- Anjelik, Anjelik! Bu inadı terk et. Direnmeye devam etmenin seni aklına gelmedik daha kötü bir belaya uğratacağına şüphelen olmasın. Bana boyun eğ ki bir daha kesinlikle dönmesi mümkün olmayan saadet haline seni eristireyim. Canım senden istediğim şeye rıza göstermende ne zarar olduğunu hâlâ bilemiyorum. Kimden çekiniyorsan söyle. Emin ol ki ilişkimizi kimse bilemeyecektir. Sana böyle bir garanti de veriyorum. Artık direnmene ne gerek var, bilemiyorum, yok eğer... ANJELİK- (Çok sinirli bir şekilde) Jozef git! JOZEF- Yok eğer! ANJELİK- Jozef git! Söylediğin ve söyleyeceğin sözlerin hiçbirisi kulağıma girmiyor. Boş yere nefes yormaktansa, işte ben sözümünden dönmeyeceğim. En son yapacağın şeyi yap veyahut defolup git.

İffetli Anjelik, Jozef'in söylediklerinden sonra kendini çok kötü hisseder ve bu namussuzluk karşısında ölmek ister. Tüm bu düşüncelerini Filip'e anlatır. FİLİP- Ah... Anjelik ne oldunuz? Niçin böyle yatıyorsunuz? ANJELİK- (Aklı başına gelerek) Ay! Filip sen misin? Filip! Filip, eğer bana zerre kadar sevgin var ise şimdi beni öldür. FİLİP- Canım ne var? ANJELİK- Ah ne olacak... Bundan böyle bana yaşamak mümkün değildir. Öldür beni Filip, öldür de kurtulayım. Eğer sen öldürmez isen bağırma saplanan zehirli oklar beni öldürecekler.... Benim şu halimde Mişel'in hasretiyle ağladığım yetişirken, sadakat ve güvenilirliğine ısmarlandığım Jozef olacak hainden öyle bir muameleye uğradım ki artık hayatımdan bütün bütün bıktım usandım. Ah kendisinden işittiğim sözleri aklıma geldikçe yere geçeceğim geliyor. Aman Yarabbi nedir bu benim başıma gelen hal... FİLİP- Anjelik, Anjelik. İstirap ve telaş lazım değil. Olan biteni bileyim, ondan sonra bir çaresini düşünelim. Ne ise kederiniz söyleyiniz? ANJELİK- Hain Jozef demin yanıma gelmişti. Birtakım saçma sapan laftan sonra edep perdesini tamamen yırttı. Kendisiyle gizli ilişkide bulunmamı teklif etti. Reddedecek olursam zoraki yollara başvuracağını söyledi. O kadar şaşkına döndüm ki adeta dilim tutuldu. Hiçbir şey diyemedim. Allah, onu gazabına uğratıp kahretsin. Utanmadan ve Allahtan korkmadan nasıl bu lakırdıları bana söyledi...

Jozef (Ahlaksız)

Karakter Jozef, hizmet ettiği kişilere ihanet eden, ahlaksız bir kişidir. Kont Mişel'in karısını göz diken ve amacına ulaşmak için türlü tehditlerde bulunan bir adamdır. Amaçlarına ulaşamamış ve sonunda hakkettiği cezayı bulmuştur.

Aktivite Jozef, Kont Mişel gittikten sonra Anjelik'e olan duygularını açıklar, fakat karşılık bulamaz. Anjelikten vazgeçmeyerek ona iftira atarak zindana kapattırır. Atığı iftiraya Kont Mişel'i de inandırarak Anjelik'i idam ettirmek ister. Tüm gerçeklerin açığa çıkmasıyla idam edilen kendisi olur.

Kişiler Jozef, genellikle Anjelik ile diyalog halindedir. Onu ikna etmek için sürekli tehdit eder. Mişel'in karısından vazgeçmesi için ona karısını ahlaksız gösteren bir mektup yazar. Cellatlar ile konuşarak Anjelik'i idam ettirmek ister.

Örnek Olaylar

Ahlaksız Jozef, Kont Mişel'e ihanet ederek karısına göz dikmiş ve ahlaksız teklifte bulunmuştur. Ancak Anjelik ona karşılık vermez. JOZEF - Sizde bugün bir neşesizlik seziyorum. Sebep nedir? ANJELİK:-Hayır, hiçbir neşesizliğim yok. JOZEF - Yok, yok... Benden saklıyorsunuz, elbette bir kederiniz olmalı ki öyle hüzünlü duruyorsunuz. ANJELİK - Allah aşkına beni kendi halime bırak. Sana ne söyleyeyim? Derdim hiçbir teselliyle azalmayacağından onu sana açmak, ateşimi alevlendirmekten başka hiçbir fayda getirmez... İşte bir aydır Mişel'den bir haber ve işaret gelmedi. Sağ mıdır, öldü mü bilmiyorum. Nasıl hüzünlü olmayayım. JOZEF - Kah kah kah... Teessüf ederim ki size zerre kadar sevgisi olmayan bir eşin ayrılmasından dolayı bu kadar kederleniyorsunuz. Bir kere düşünsenize, sizi aldıktan iki ay geçmeden gereksiz yere böyle bir savaşa gitmeyi seçti. Artık onda ne kadar sevgi olduğunu bilmelisiniz. Zanneder misiniz ki ayrılığınız boyunca o da sizi düşünerek üzülün? Ben onu nice zamandan beri tanırım, onun için iyi bilirim ki o şimdi nerede ise her gün yanındaki bir aşifte ile zevk ve sefadadır. Zaten akıllılık da o değil midir? Dünyada tek bir kadına ait olan bir koca ile tek bir

kocaya bağılı kalan kadından bahtsız kim olabilir? O eğlensin, siz işiniz yoksa onun ayrılığıyla kederlenin durun. ANJELİK-(Öfkeli bir ses ile) Jozef! Jozef sen ne söylüyorsun? Bu sözlerden amacını anlayamadım. Beni sinirlendirmek mi istiyorsun yoksa başka bir amacın mı var? JOZEF- Hiç... Amacım sizi böyle boş bir üzüntüden kurtarıp, kocanızın yokluğunda katılabileceğiniz eğlencelerden mahrum kalmamamıza dair bir uyarıdır. ANJELİK- Ne gibi eğlenceler? JOZEF- Ya böyle genç ve güzel olduğunuz halde size asla sevgisi olmayan bir koca için günlerinizi kederle geçirmeniz layık mıdır? Bana kalırsa şu fırsattan istifadeyle, nice zamandır aşkınızla inleyen bendenizi mahrem hayatınıza kabul ederek hem kendinizi hem de bendenizi şu dünyada mutlu etmelisiniz. Ele geçen fırsatı kaçırmanın akıllıca bir şey olmadığını siz de biliyorsunuz. ANJELİK- Zevzek Jozef. Sen çıldırdın mı? Nedir o söylediğin? Haydi, yıkıl karşımdan... JOZEF- Nereye gideceğim. Söylediğim sözleri yine tekrar edebilirim, ne var. Bunca zamandır aşk acınıza tahammül ettim. Ama bundan sonra bir saat daha hasretinizi çekmeye artık gücüm kalmadı. Ben de Allah'ın kuluyum, bana yazık değil mi? Kısacası, bana merhamet edip size kavuşmama yardım etmezseniz, şu dakikaya kadar hürmet ve itaatte kusur etmeyen bendenizi sert bir tavır almak zorunda bırakırsınız. ANJELİK- Aman Rabbim, ne sözler işitiyorum... Jozef, Jozef gerçek mi söylüyorsun?

Tehtitkar Jozef Anjelik'i zindana attırır fakat orda da rahat bırakmaz sürekli yanına giderek kararını sorar. Her olumsuz cevapta Anjelik'i tehdit eder. JOZEF- Anjelik. Gel bunu etme... ANJELİK- Ben başka şey bilmem... JOZEF- Etme hele... ANJELİK- Ben bilmem... JOZEF- Ama fena olacak. İş bildiğin gibi hafif geçmeyecek. ANJELİK: Yapacağın iş ne kadar kötü olursa olsun, bana dehşet verecek kadar olamaz... JOZEF- Ey şimdi bana boyun eğmeyecek misin? ANJELİK- Hayır, hayır git işine. JOZEF- İşte ben sana dostça bin kere ihtar ettim. Artık benden günah gitti. ANJELİK- Of... Git şuradan. JOZEF- Hele bir daha sorayım, beni istemeyecek misin? ANJELİK - Hayır dedik ya! Hayır, hayır, hayır. JOZEF: Ya öyle mi? Ben de seni celladın eline verip önce o piçini sonra da seni bağırta bağırta öldürteyim. O zaman ayakların suya erer. Ama ne fayda ki son pişmanlık bir şeye yaramaz.

Acımasız Jozef, Kont Mişel'e Anjelik ile ilgili yalanlarla dolu bir mektup göndererek Filip ile ilişkisi olduğunu hatta ondanbir çocuğunu olduğunu söyleyerek idam emri verilmesini sağlar. Anjelik'e, kendisiyle kızını idam ettireceğini söyleyerek onu üzer. JOZEF- Ey Anjelik! Düşmanlarıyla gece gündüz savaşıp bir dakika istirahat ve rahattan mahrum olan eşin Mişel burada yaptığın kötülük ve alçaklığı önceden öğrenerek seni hapse attırmıştı. Sonra burada o piçi de meydana çıkardığını haber alarak bu defa hem senin ve hem de piçinin idamı için emir göndermiş. Artık öleceksiniz. Seni (Cellatları göstererek) bunlara teslim edeceğim. (Anjelik'in yanına sokularak yavaş bir sesle) Anjelik seni öldürtmek için gerçekten emir aldım. Fakat dediğimi yapacağına söz verirden yine seni kurtarabilirim. Yoksa kurtuluş yoktur. (Bu sırada cellatlar Jozef'in Anjelik'e yaklaşıp söz söylemesinden şüphelenerek birbirlerine bir şey söylerler. Jozef, Anjelik'in suskunluğunu görerek geri çekilip) Haydi inadınla geber. (Bu sırada Anjelik'i idam etmek üzere cellatlara işaret edip kendisi hücreden çıkar)